

RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

Tidning utgiven av Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt.

Motto: *Vi kunna aldrig göra så mycket för en stor sak som en stor sak kan göra för oss.*

VII. ÅRG.

STOCKHOLM, 1 FEBRUARI 1918

Nr 3.

Det nya krafttillskottet.

Ingen rösträttsseger torde inom kvinnovärlden ha väckt så stor glädje som våra engelska systrars.

Äntligen, äntligen stå de vid målet, äntligen kommer segern i deras långa kamp mot ett hårdnackat motstånd, ett motstånd, som varit mera övermodigt, mera lagstridigt, mera rätt än någonstädes i världen. Äntligen ha de burit frukt, såväl N. U. W. S. S:s taktfulla, kloka uthållighet, som W. S. P. U:s hänsynslösa mod och gränslösa offervilja och W. F. L:s sega hävdande av kvinnornas rätt.

De engelska kvinnornas rösträttsstrid har understundom tagit former, som verkat fränstötande i andra länder, där man mindre känt till de sociala missförhållanden och de hänsynslösa rättskränkningar, som provocerat kvinnorna till förlöpnings. Men just därför att kampen i England tillsjats och förtätats som ingenstädes annars, har det också där som i intet annat land uppenbarats, att med inga som helst verkliga skäl, på ingen som helst bärande rättsgrund, av inga som helst hinder kvinnorna kunna utestängas från medborgarrätten. Den engelska segern är därför också utan tvivel av den allra största betydelse för rösträttsstriden i andra länder, ej minst i vårt. Överallt är det ju samma slitna argument som framförts — och som överallt vederlagts på samma sätt.

Det enda, som vi ej kunnat vederlägga, är det bekanta påståendet, att några europeiska småstater, som vi i vår inbillade storhet ej ansett oss kunna ta exempel av, och några utomeuropeiska nybyggerstater, som ej förete någon likhet med våra fast organiserade förhållanden, varit de enda, som givit kvinnorna rösträtt. Ingen storstat med gammal kultur har känt något behov att räkna kvinnorna som ansvariga medborgare; i dylika samhällen kan, ja, måste angelägenheterna skötas med maskulin kraft, utan all feminin klemighet! Med andra ord de, som ägde makten, ville äga den odelad, och kvinnorna måste först visa sig vara en maktfaktor, innan man kunde

Kvinnorna äro eniga i att de stora beslut, som måste fattas, när vi hunnit fram till arbetet med återuppbyggandet, måste avgöras med hela folkets tillhjälp och medverkan. Med förnyad styrka skola vi framföra vår fordran på rättvisa, och ingenting mindre än fullständig rösträtt för män och kvinnor kan tillfredsställa oss.

Mary Longman.

tänka på att tillmötesgå deras krav på medborgarrätt.

Men nu har en gammal kulturstat, en europeisk stormakt, mitt under världskriget löst kvinnornas rösträttsfråga, — låt vara att det ej skett med den motivering, som kvinnorna själva anfört. Även i England var det ju åtminstone formellt maktfaktorsteorin i ammunitionsfabrikationens skyddande förklädning, inför vilken man sträckte vapen. Kvinnorna hade blivit en maktfaktor.

Men i den rätt, som England nu medger sina kvinnor, ligger dock ett erkännande av, att den makt i samhället, som vi vilja vara, ej kan förbindas med striden vid eller bakom fronterna mot yttre fiender, att det krafttillskott vi vilja tillföra staten, är av en annan och högre art.

I de krigförande — och törhända i någon mån även i de neutrala länderna — har det dessa sista år blivit klart, att under de bördor, som nu trycka folken till jorden, kvinnornas skuldror äro lika bärkraftiga som männens och att inga döda punkter få förekomma i det maskineri, där nu varje detalj måste fungera med full kraft och precision, om samhällena skola kunna rida ut krisen. Det är detta erkännande, som ger den engelska segern i detta ögonblick dess betydelse, och som gör, att den kommer att få starka reflexverknings i andra länder, — kanske även i vårt.

Sverige hör ännu till de neutrala länder, där kvinnorösträtten är en olöst fråga. Visserligen ha vi njutit den oskattbara lyckan att hittills få stå utanför det stora eländet, men prövningar och svårigheter ha ej heller vi

En förlust för mänskligheten.

Dr Elsie Inglis †.

Icke endast Englands och Skottlands kvinnor, utan kvinnor över hela världen ledo en oersättlig förlust, när budet om Elsie Inglis' död nådde dem, ty hon var i besittning av just de egenskaper, som kristallisera ut det väsentligaste av människovärdet, modet, kärleken och offervilligheten. Elsie Inglis' namn är måhända okänt för stora kategorier av Skandinavien kvinnor, men de som läst engelska rösträttstidningar ha knappast kunnat slä upp ett nummer, utan att Elsie Inglis' namn trätt dem till mötes, alltid nämnt med vördnad och aktning och alltid i förening med sådana strapaser och umbäranden, som skulle knäckt en svagare vilja. Ett helt folk står sörjande vid Elsie Inglis' bår. Det är icke hennes eget folk jag åsyftar, utan Serbiens. Det var dem hon ägnade övermåttat av sina krafter, det var deras lidanden hon gjorde till sina egna, och det är de, som välsigna hennes minne.

Vid krigets utbrott upphörde dr Inglis med sin privatklinik i Edinburgh och sin ledande ställning inom rösträttsrörelsen och grundade The Scottish Women's Hospitals, som erbjöd sina tjänster åt brittiska regeringen, vilken med enastående kortsyntet av-

undgått och värre stunda. Är det för mycket att vänta, att även Sveriges män skola visa sig äga mod och klokhet nog att genomföra den konsolidering av samhällskrafterna, som endast kan äga rum därigenom, att män och kvinnor med gemensamt buret ansvar och gemensamt burna bördor stå sida vid sida i prövningens tid?

slog anbudet. På så vis trädde dr Inglis i de franska, belgiska och serbiska regeringarnas tjänst, och under år 1915 kämpade hon under oerhörda personliga ansträngningar mot den i Serbien härjande tyfusedemien. Under den tyska invasionen stod hon troget vid det blödande folkets sida, tillfångatogs av tyskarna och överlämnades åt österrikarna för att slutligen frigivas. Trots allt vad hon presterat av personligt mod, organisationsförmåga och offervillighet kunde England återigen avslå hennes anbud att följa de brittiska trupperna österut, och det blev återigen Serbien som tacksamt mottog hennes tjänster. Hon följde med den serbiska divisionen av den ryska armén, och det var under sitt sjukvårdsarbete på den rysk-rumäniska fronten, som hon insjuknade. Innan hon hunnit åter beträda sitt fosterlands jord, avled hon i en brittisk hamn.

Dr Inglis blev en gång tillfrågad om sin åsikt angående utgången av kriget, och hon svarade då:

"Vi äro segrare, om vi gjort vårt yttersta."

Genom detta yttrande ställde hon sig över tillfälliga maktförskjutningar. De, som gjort sitt yttersta, äro segrare, även om deras land blivit övervunnet, och andra äro besegrade, i trots av att deras land vunnit. Ytterst bero segrarna på vad mänskligheten vunnit av moraliska och andliga värden och inte av de landbitar de lyckats fränrycka varandra.

Kriget, det fasansfulla och blinda, har återigen berövat oss en av dem, som lett sitt släkte uppåt, mot höjderna. Hon visade att kvinnornas kärlek, mod och offervilja icke kunna några gränser, och hon gav sitt eget liv för att lindra de olyckligas lidanden. Hon var typen för det nya kvinnoideal, som i arbetet för mänskligheten och i det fulla utnyttjandet av personliga möjligheter ser det högsta värdet för familjen och staten. Hon förnekades av sitt land, så som kvinnorna under århundraden förnekats och skjutits undan av den manliga statsviljan, som begränsat sina egna maktområden. Men hennes gärningar tala. Det vilar över Elsie Inglis' livsgärning ett skimmer av den sanningens och rättfärdighetens gloria, som lett kvinnorna framåt och uppåt under deras tunga vandring genom tiderna, och det minne hon kvarlämnar manar oss att fullfölja hennes verk, verket att lindra mänsklighetens lidanden och att återställa rättfärdigheten på den bloddrypande jorden. Hon gjorde sitt yttersta. Hon var i sanning segrare.

Gurli Hertzman-Ericson.

Englands kvinnor i forna dagar.

I dessa dagar, då de engelska kvinnorna hunnit målet för så många års strävanden, kan det ju vara av intresse att ta reda på hur de engelska kvinnorna förr i världen haft det med avseende på rätt till deltagande i det politiska och kommunala livet och hur utvecklingen gått sin väg fram till den nuvarande situationen. En mycket lärorik och belysande skildring härav lämnas oss av mrs *Charlotte Carmichael Stopes* i hennes i flera upplagor utgångna bok *British freewomen*.

I allra äldsta tider tyckas de båda könen ha varit alldeles jämställda. Enligt flera författares utsago gjorde intet större intryck på romarna än den likställighet, som hos britterna rådde mellan män och kvinnor. Och om deras drottning Boadicea berättas det, att hon en gång anförde hären i ett segerrikt slag mot romarna, och utan tvivel deltog hon även i rådslagen och var med om att besluta om krig. När hon slutligen måste vika för övermakten, firades segern över henne som i högsta grad ärofyll, också detta ett bevis på hennes betydelse. Boadicea var emellertid ingen enastående företeelse, och även från angelsachsernas tid berättas om många självständiga och rådskloka kvinnor.

Förhållandet mellan egendom och rättighet har varit den bestämmande principen i den konstitutionella utvecklingen, och skillnaden i de båda könen egendom har varit grundorsaken till deras olika rättigheter. Ursprungligen var det så, att den som hade en viss egendom, också hade motsvarande rättighet, vare sig det var man eller kvinna. Under feodalväldets tid ärvde enda dottern sin faders alla rättigheter och skyldigheter; hon kunde visserligen sända en annan i sitt ställe att göra krigstjänst, men detta var även tillåtet för sjuka och ålderstigna män. Det har sagts, att feodalismen satte kvinnans rätt i andra rummet, emedan den dock måste skyddas av mannens svärd; en senare tid satte den emellertid ingenstans, trots att då frihet i fråga om egendom skulle satt kvinnan

i stånd att skydda sig själv. Detta gäller främst den gifte kvinnan, som i forna dagar kunde äga medborgerliga rättigheter både i egenskap av arvtägare och självförsörjande. Vad henne beträffar, är utvecklingsgången följande: först blev hon av med sin egendom, sedan med sina rättigheter, till slut blev hon själv egendom.

Av historien finna vi, att ett erkännande av kvinnornas existens i staten, långt ifrån att vara något revolutionärt, blott innebär ett fullföljande av den engelska konstitutionens grundläggande principer. Kvinnorna ägde ursprungligen en mängd rättigheter: de både erlade och möttogo skatt, de kunde göra krigstjänst själva, om de ej föredrogo att sända ombud, de kunde inneha de flesta ämbeten, varpå flera exempel finnas. I Magna Charta (1215) betecknar ordet *homo* båda könen, och när män och kvinnor skola särskiljas, användas andra ord; *liber homo* betecknar såväl fri man som fri kvinna. Kvinnorna kunde då för tiden vara fria på många sätt. De kunde vara ägare av frälsejord på landet och i städerna, och genom att betala vissa skatter kunde de vara kommunalt röstberättigade och valbara samt även äga rösträtt till parlamentet.

Mycket olika bestämmelser angående rösträtten rådde i olika landsdelar. Kvinnorna kunde emellertid vara borgare och *liberi homines* och ägde då alla de rättigheter, som tillkommo sådana. I allmänhet utgjordes ju dessa av änkor eller ogifta, men under vissa begränsade villkor kunde även gifte kvinnor vara fria medborgare — om en sådan heter det i ett eftermäle om hennes man: "1711 dog Thomas James, litet mera känd därför att han var man till den bekanta kvinnostatspolitikern, Mrs Eleanor James."

Kvinnorna kunde vara medlemmar av mannens gillen och skrän med lika rättigheter och skyldigheter, men de kunde också bilda egna sådana, så t. ex. inom sidenindustrien och bland barnmorskorna. Många av de kungliga barnmorskorna hade en årlig pension,

Elegant

kemiskt tvättad och prässad blir Eder kostym, klänning, kappa eller överrock, om densamma insändes till

Urgryte Kemiska Tvätt- & Färgeri A. B.
GÖTEBORG

och då även på den tiden mannen visade benägenhet att lägga beslag på det mera inbringande arbetet, märktes bland petitionerna till parlamentet en från läkare, som anhålla "att ingen kvinna måtte tillåtas att blanda sig i läkekonstens utövande". Och än i dag tillåtes ingen barnmorska i England att ensam utföra en förlossning.

Men kvinnorna voro ej blott röstberättigade, de kunde även vara valbara. Så berättas, att 1593 valdes Rose Cloke i Maidstone, Kent, till medlem av stadens kommunala styrelse. I Kent hade befolkningen rest sig mot Vilhelm Erövraren och nekat nedlägga vapnen, förrän deras gamla lagar och sedvänjor bekräftats, och till följd därav åtnjoto även kvinnorna i Kent vidsträcktare rättigheter än annorstädes. Så t. ex. var i Kent arvsrätten lika för de båda könen; änka hade rätt till halva mannens egendom, så länge hon var ogift, liksom änkingen till halva hustruns, medan i det övriga England hustrun icke hade någon arvsrätt alls.

Under förra hälften av 1600-talet börjar emellertid en annan uppfattning av kvinnan göra sig gällande. Det är särskilt en röst, som behärskar tiden: det är sir Edward Coke's, den ryktbare advokatens. Han är den förste, som uttalar sig om kvinnornas inkompetens som fria medborgare, och då han alltså sedan anförts som auktoritet, kan det vara av intresse att se hur han nått därtill. Det yttrande av honom, som hans efterföljare lagt till grund för sina åsikter, föll vid ett tillfälle då han ville försvara att prästernas fullmäktige ej ägde rösträtt till parlamentet, ehuru de voro bundna av dess beslut, och lyder så: "I många fall äro många människor bundna av parlamentsbeslut utan att ha något att bestämma därvid... såsom alla de som icke äga frälsegods, *alla kvinnor, vare*

Ny kvinnlig stadsfullmäktig.

Genom en avsägelse från hr Viktor Forshäll i Göteborgs stadsfullmäktige blev en plats ledig, vilken nu intas av fröken *Svea Brunius*, som i röstetal kom närmast hr Forshäll.

En moders advokat.

Om Karl Staaffs drama Elisabet.

Läsningen av Karl Staaffs, nyligen på Wahlströms & Widstrands förlag utgivna, "Två skådespel", inger en egendomlig sensation. Bilden av den döde som jurist, politiker, regeringschef, det offentliga livets och de hårda stridernas man fullständigt på ett oväntat sätt. Här framträder han som psykolog med intresse för det mänskliga livets strider och affekter och med förmåga att skapa levande gestalter. I det sista av de två dramerna: *Elisabet*, blir dessutom han, den ensamme enstöringen, en så värtalig advokat som väl någon för moderskärlekens rätt gentemot konvensans och sociala feghet. I *Elisabet* har han skapat en tragisk och gripande moderstyp, och dramat rör sig om hur hon, berövd sitt barn, lider, förnedras, kämpar och slutligen erövrar det åter.

Elisabet var enda dotter i ett aktat borgarhem i en mindre stad. Helt ung lät hon förföra sig. När hon skulle bli mor, blev hennes styvfar alldeles utom sig av skandalrädsla, sörjde för att hon födde barnet i hemlighet och satte sedan genast ut det i ett dåligt fosterhem med baktanken att det kunde gärna dö. Elisabet levde nu inte för något annat än för att få återse sitt rövade barn. En friare, som styvfadern uppmuntrade, gifte hon sig med mest för att få flytta till Stockholm, där barnet var. Hennes mor hade emellertid besökt barnet och på eget bevåg flyttat det från det dåliga hemmet till ett bättre. För att slippa bekänna sin egenmäktiga handling för mannen, narrades hon för honom och sade att barnet

var dött. Den nygifte unga frun fick således meddelande om att hennes barn dött. Hon greps då av en oerbörd melankoli, som den hyggelige mannen inte kunde förklara och gjorde allt för att lindra. Snart upptäckte han att hustrun började dricka, fick allt tätare och långvarigare anfall, varunder hon drack våldsamt och sedan försjönk i slöhet. Den bestörte mannen, vars mor naturligtvis var högst upprörd på svärdottern, sände efter sina svärföräldrar, och därmed börjar dramat. De förstodo ju att barnets död var den hemliga orsaken till eländet och kände sig i viss mån skyldiga, varför de erbjödo sig att ta hem dottern och sen skicka henne på anstalt.

När Elisabets mor träffade dottern och hörde hennes skildring av sin sorg och hur flaskan blivit hennes gud emedan den lät henne i ett drömliv uppleva sin modersfröjd utan tillsats av skam och blygsel och gav henne åter det döda barnet, vektade hennes hjärta, och hon bekände att barnet levde. Under rättelsen gav Elisabet nytt liv, överväldigad av fröjd törstade hon bara efter att återse barnet. Utan att akta på några föreställningar drog hon modern ästad för att uppsöka barnet. Styvfadern, varskodd, hade rusat i förväg och fått fostermodern att gömma barnet och säga att det var på landet, men Elisabet genomskådade listan och återfann sitt barn. Styvfadern lyckades övertyga henne, att det skulle bli omöjligt att ständigt besöka barnet och vara som mor för det i hemlighet för mannen. Därav drog Elisabet inte slutsatsen, att hon borde skiljas från barnet utan den att hon borde tala om allt för sin man. Men styvfadern, som upp-

täckte — sådant kan ju tänkas — att Elisabets svärmor var samma kvinna han en gång övergav med sitt barn (svärsonen) bad som för sitt liv att inte Elisabet skulle störta honom med att tala om bedrägeriet. I sista aktens stora scen talade Elisabet i alla fall om det, men försökte skona styvfadern genom att påstå, att han var ovetande om att hon hade ett barn. Elisabets man ville i utbrott av helt naturlig indignation över Elisabets lögnaktiga handlingssätt genast förskjuta henne. Men nu bemannade sig styvfadern och bekände sin roll och hur han av social feghet smusslat undan barnet och sökt få Elisabet gift. Den äkta mannens förtrytelse vände sig nu mot hustrun och hela hennes familj, och Elisabet resignerade inför tanken att nödgas lämna sin man och sitt hem. Den, som då räddade situationen, var hennes svärmor, som hittills tyckt illa om henne, men som i minnet av att hon själv gått igenom något liknande — tyvärr är ofta i verkliga livet minnet åtskilligt sämre hos äldre fruar — ställde sig på svärdotterns sida. Hon föreställde sonen, att han inte utan vidare borde skiljas men behålla Elisabet. Då sonen förvånad frågade varför hon i en hast blivit så mån om Elisabet, svarade hon att det ej var för hennes men för sonens skull hon önskade att äkten-skapet skulle fortsättas. "För", sade hon, "karlar kan få kvinnor att hålla av sig med litet. Men det räcker inte alltid så länge. Men om en kvinna har kommit i olycka, som man säger, och hon inte vet sig levande råd hur hon ska bära sig åt, om då en karl kommer och säger: du kan vara lika bra i alla fall, stanna hos mig och ta ditt

barn till dig, då blir han som en riktig gud för henne och hon blir så tacksam och trofast som aldrig det, om det är något med henne förstas, och det är det med Elisabet." Det blev också denna förnuftiga svärmor, som föll slutrepliken i dramat. Ty när sonen, fast han lovat att handla efter hennes råd, dock inte kunde förlika sig med Elisabets bedrägeri och önskade att modern kunde övertyga honom om att hon, så ärlig hon är, kunde ha handlat på samma sätt i samma situation, svarade hon att övertyga honom därom kunde hon inte, "för det skulle vara detsamma som att lära dig *hur jag hållit* av dig, hur tokiga vi mödrar är i våra barn, men det lyckas *aldrig*".

Det har i alla fall varit en man förbehållet att i detta drama ge en värtalig och gripande bild av moderskärleken, en kraftig varning mot att söka strypa och begrava den. Och det ökar för oss intresset av dramat, att dess författare var Karl Staaff, vilken alla svenska rösträttskvinnor vörda som den svenske statsman, som gjort mest för deras frågas lösning. Det bringar honom deras hjärta närmare att se bekräftat vad de, som kände honom personligen, visste: att de svenska kvinnornas krav på medborgarrätt understöddes av honom inte bara ur teoretisk rättfärdighetssynpunkt. Man skulle vilja tro, att hans övertygelse att kvinnorösträtten skulle skaffa moderskapet en socialt tryggad plats och de utomäktenskapliga barnen skydd mot sådana herrar som Elisabets styvfar, var det patos, vilket låg bakom Karl Staaffs arbete för den svenska kvinnans medborgarrätt.

Elin Wägnér.

